

REDAREA INTEGRITĂȚII ESTETICE ȘI STRUCTURALE UNEI PICTURI PE PANOU DE LEMN, APARTINÂND ȘCOLII FRANCEZE A SECOLULUI AL XIX-LEA

*expert restaurator pictură tempera, ulei și
lemn policrom, Firma TOP ROX ART

Roxana - Gabriela LĂCRARU - TOPOR*

Abstract: *The painting "Still life with flowers and birds" is part of a category of paintings made in oil colors on a wooden panel. The conservation of the painting consisted mainly in the stabilization of the pictorial layer by consolidation. It had a very friable structure with an evolutionary tendency that endangered the preservation of the integrity of the surfaces that did not yet show forms of degradation or whose damage was minimal. The structural and aesthetic recovery also required restoration operations on the pictorial layer through interventions to complete it, on surfaces with gaps, and the enhancement by restoration through chromatic retouching, according to existing witnesses. The rendering of the aesthetic unity was thus regained by reuniting the compositional scheme, as well as by regaining the chromatic palette on the surfaces whose gaps were filled.*

Keywords: *restoration, painting, oil colors, wooden panel.*

Cuvinte-cheie: *restaurare, pictură, culori de ulei, panou din lemn.*

Scurt istoric

Lucrarea prezentată face parte dintr-o colecție privată și reprezintă o pictură realizată în tehnica ulei pe panou de lemn ce aparține, probabil, Școlii Franceze a secolului al XIX-lea. Autorul putem spune că rămâne anonim din cauza pierderii parțiale a semnăturii.

Dimensiunile picturii, relativ reduse (20 x 30 x 0,75 cm), stilul de realizare precum și tematica aleasă de pictor, fac din această pictură de factură romantică o miniatură, autorul surprinzând cu mare acuratețe fiecare detaliu al florilor și al păsărilor ce compun natura statică.

Fig. 1. Imagine de ansamblu înainte de restaurare.

Starea de conservare a obiectului și factorii implicați în procesele de degradare a picturii

Cea mai importantă formă de degradare a picturii, cu rol major în deteriorarea stării de conservare a stratului pictural este reprezentată, în primul rând, de apariția desprinderilor cu tendință evolutivă a peliculei de culoare, față de suport. Astfel putem întâlni pe întreaga suprafață a picturii acest tip de degradare atât la nivel microscopic, prin apariția de zone cu structură pulverulentă a stratului de culoare, cât și la nivel macroscopic, prin desprinderi masive ale peliculei de culoare față de stratul de preparație (grund). Ca factori favorizanți în evoluția modificărilor structurale ale materialelor folosite de artist putem menționa, în primul rând, folosirea unei preparații cu o compoziție grasă, pe bază de ulei, a suportului cât și păstrarea obiectului în condiții improprie, prin expunerea prelungită a acestuia la variații repetate de temperatură și umiditate.

Stratul de protecție (verniss-ul)

Depunerile superficiale de pe întreaga suprafață a obiectului, precum și oxidarea stratului de vernis au apărut ca urmare a păstrării obiectului în condiții neadecvate, în special în prezența prafului și a luminii naturale, căzute direct pe obiect, iar eroziunile reprezintă efectul manipulării obiectului într-un mod neavizat.

Stratul de preparație și stratul de culoare

Erodarea stratului de culoare, ca și în cazul stratului de protecție, este rezultatul factorului uman de degradare care a acționat în mod defectuos în păstrarea și depozitarea lucrării.

Desprinderile și lacunele reprezintă degradări cu tendință evolutivă a peliculei de culoare, ce au apărut ca urmare a excesului temperaturii și a umidității ce compun microclimatul de păstrare, precum și a deficitului celor doi indici. Modificarea repetată a parametrilor celor două componente ale microclimatului au condus la modificări de volum a suportului, antrenând implicit și întregul strat pictural (grund și peliculă de culoare), prin pierderea proprietăților coezivo-adezive ale liantului conținut în stratul de preparație, cu efect fizic de desprindere a acestuia de pe suport.

Suportul

La nivelul suportului se observă depuneri de natură slab aderentă, formate în special din acumulări superficiale de praf, ce au luat naștere în timp, prin păstrarea lucrării într-un microclimat impropriu și predispus la acumulări de praf.

Fig. 2. Desprinderi și pierderi ale stratului pictural.

Fig. 3-5. Imagini de detaliu reprezentând degradări cu tendință evolutivă, concretizate prin desprinderi și pierderi de strat pictural.

Fig. 6 și 7. Imagini de detaliu a unei suprafețe a stratului pictural înainte și după consolidare.

Propuneri metodologice privind tratamentele și descrierea operațiunilor de conservare și restaurare efectuate

Stratul de culoare și stratul de preparație:

- ❖ consolidarea stratului pictural;
- ❖ completarea lacunelor stratului pictural și finisarea acestora;
- ❖ îndepărtarea depunerilor superficiale și a vernis-ului oxidat;
- ❖ vernisarea stratului pictural;
- ❖ integrarea cromatică a zonelor completate și a eroziunilor.

Consolidarea de profunzime a stratului pictural s-a efectuat prin metoda caldă, utilizându-se clei de pește în concentrație de 9-10%, pensulat prin intermediul foitei japoneze pe zonele cu desprinderi ale stratului pictural și s-a alternat presa caldă, cu cea rece pentru îndepărtarea umezelii din structura stratului pictural.

Consolidarea de suprafață s-a efectuat pe zonele cu eroziuni ale peliculei de culoare, utilizându-se clei cald de pește, în concentrație de 9-10% și presându-se cu spatula. Surplusul s-a înlăturat prin tamponarea zonei tratate cu tampon de vată umectat în apă distilată.

Degresarea lacunelor în vederea completării lor s-a efectuat cu apă alcoolizată în proporție de 1/1: apă distilată în alcool etilic absolut.

Restabilirea integrității structurale a stratului pictural s-a realizat prin completarea lacunelor acestuia cu materiale de natură organică (carbonat de calciu și clei de pește, în concentrație de 9-10%) aplicate în două etape și prin finisarea și aducerea la nivel a completărilor efectuate.

Finisarea chiturilor a fost realizată cu ajutorul dopului de plută și a tamponului de vată umectat, până la obținerea unei suprafețe lise, asemănătoare cu cea a stratului pictural original.

Fig. 8 și 9. Imagini realizate înainte și după operațiunile de completare a lacunelor și de curățare a stratului pictural.

Tratamentele de curățare aplicate la nivelul suportului au constat în îndepărtarea depunerilor slab aderente, formate în special din acumulări superficiale de praf și s-au realizat cu soluție Contrad 2000. Asupra stratului pictural s-a intervenit prin curățare umedă în două etape. În primă fază s-a avut în vedere îndepărtarea acumulărilor de praf existente pe suprafața stratului pictural, inclusiv din interiorul lacunelor acestuia.

A doua etapă de curățare a avut loc după operațiunea de completare și finisare a chiturilor.

Aceasta a fost realizată în vederea regenerării vernis-ului oxidat și s-a executat atât chimic, cu un amestec de esențe și alcool etilic absolut, cât și mecanic, cu ajutorul bisturiului.

Fig. 10 și 11. Imagini realizate înainte și după operațiunile de completare a lacunelor și de curățare a stratului pictural.

În timpul parcurgerii celei de a doua etape de curățare a stratului pictural, odată cu regenerarea stratului de vernis oxidat, a fost remarcată în partea superioară a lucrării schițarea grafică a uneia dintre amprentele pictorului. Această descoperire a reprezentat elementul surpriză al picturii, atât prin poziționarea defavorizată a acesteia, într-o zonă a picturii cu reprezentări vegetale în cromatică predominant monocromă, cât și prin predispoziția acelei zone de a fi expuse mai mult la acumulări de murdărie, la oxidări mai pronunțate ale vernis-ului și la predispunerea acelei zone la deteriorarea mai rapidă în urma manipulării obiectului. Toți acești factori au ținut ascunsă privirii, pentru mult timp, această valoroasă parte ce aparține istoriei picturii și a creatorului său.

Fig. 12. Amprenta pictorului descoperită în partea superioară a lucrării, în urma efectuării operațiunii de curățare a stratului pictural.

Fig. 13. Retuș cromatic în tehnica *rittocco*.

Protecția stratului pictural s-a realizat prin utilizarea unui amestec de ceară pură de albine și vernis de Damar 8% solvatat în esență de terebentină, pensulat cu mișcări verticale și orizontale pe întreaga suprafață picturală până la absorbția totală a acestuia.

Restabilirea imaginii din punct de vedere estetic s-a realizat prin îmbinarea a două tipuri de retuș cromatic. Astfel, eroziunile suprafeței picturale au fost reintegrate în ansamblu cu ajutorul retușului de tip velatura, în timp ce zonele ample au fost redobândite estetic prin efectuarea integrării cromatice în tehnica *rittocco*. Pentru parcurgerea acestei operațiuni s-au utilizat culori de vernis, xilen și vernis de Damar, obținându-se astfel un retuș imitativ, dar lizibil și reversibil.

Fig. 14 și 15. Detaliu și ansamblul după finalizarea operațiunilor de restaurare.